

Western Cape
Government

Western Cape Education Department
Directorate: Curriculum FET

AFRIKAANS HUISTAAL

**HERSIENINGSBOEK
2026 KWARTAAL 1**

Graad 12

TAASTRUKTURE & GEDIGTE

LEERWERK OOR TAALSTRUKTURE

Om goed te vaar in Afdeling C van Vraestel 1, moet jy die inligting wat hierna volg, deeglik ken en kan toepas. Jy KAN en MOET dus vir die eksamen oor taalstrukture LEER.

WOORDESKATUITBREIDING / -ONTWIKKELING EN TAALGEBRUIK

Taalverskynsels (PLANKVAT)

Pleonasme (Woordoortolligheid)

Die onnodige herhaling van woorde in 'n sin waar die betekenis van die een woord alreeds in die ander woord opgesluit is.

bv. 'n ronde sirkel; 'n dooie lyk; te voet loop; ek persoonlik; kort mini

Leenwoorde (Leengoed)

Dit is woorde wat Afrikaans aan ander tale ontleen het.

bv. baie, blatjang (Maleis); casanova (Italiaans); ubuntu, stokvel, lapa (Afrikatale); rugby, krieket (Engels); restaurant (Frans); wok (Chinees)

Analogie

Nuwe woorde en vorme ontstaan **na die voorbeeld van** dié wat reeds bestaan,

bv. Na die voorbeeld van **gesing** word verkeerdelik **geverstaan**, **gehersien** en **gebelowe** geskep.

Nuutskepping (Neologisme)

Dit is **nuwe woorde** wat geskep word om name vir nuwe uitvindings te gee, bv.

skandeerder, sellulêre telefoon, tabletrekenaar, flaterwater ("Tipp-ex"); gonswoord ("buzz word"); rymklets/ rymkletser ("rap"/ "rapper"); toepassing / toep/ toepie ("App")

Kontaminasie

Twee woorde of uitdrukkings met min of meer dieselfde betekenis word gemeng om een woord te vorm.

bv. aanbetref = (aangaan + betref); afeindig = (afsluit + eindig); verassureer = (verseker + assureer); broodnoodsaaklik = (broodnodig + noodsaaklik)

Volksetimologie

Uit onkunde of grappenderwys verander mense sommige vreemde woorde sodat dit Afrikaans kan klink en lyk; so word nuwe Afrikaanse woorde gevorm

bv. **baiesukkel** en **kosmyniks** (vir die Engelse "bicycle" en "cosmetics"); **oliekolonie** (vir die Franse "eau-de-cologne"); **vir botter of vir wors** (vir die Engelse "for better or for worse") **Anglisisme**

Dit is woorde/ uitdrukkings wat na die voorbeeld van Engels gevorm is terwyl daar 'n Afrikaanse alternatief is.

bv. *meer interessant* i.p.v. *interessanter*; *interessantste* i.p.v. *mees interessantste*; *ek geniet myself* i.p.v. *ek geniet dit*; *vang die grap* i.p.v. *snap die grap*

Toutologie (stapelvorme)

Dit is die opeenstapeling van woorde/woorddele met dieselfde betekenis.

Dit kom **in een woord** voor.

bv. graftombe (graf = tombe); brokstuk (brok = stuk); kabeltou (kabel = tou); kweekgras (kweek = 'n soort gras); damwal (In Nederlands beteken *dam* = *wal*); mandjietjie/meisietjie (= dubbele verkleiningsuitgang); kinders ('n dubbele meervoudsuitgang kom voor, want in Nederlands dui -er alreeds meervoud aan en in Afrikaans word nog 'n -s bygevoeg.)

BETEKENISLEER (SEMANTIEK)

Sinonieme

Dit is woorde met min of meer dieselfde betekenis

Voorbeelde: Die **grot** is donker. Die **spelonk** is baie nou.

Antonieme

Dit is woorde met die teenoorgestelde betekenis.

Voorbeelde:

- Die **arme** bedel kos by die **ryke**.
- Die werker is **trou** aan sy woord. Die man is **ontrou** aan sy vrou.

Paronieme

Dit is woorde waarvan die **stam** (basisvorm) **dieselfde** is, maar die **spelling** en **betekenis verskil**.

Voorbeeld: Ons besittings is **kosbaar**. Die grap is **kostelik**.

Skandeer die QR-kode of klik op die skakel om 'n video oor paronieme te sien:

<https://goo.gl/L8ei2q>

Poliseme

Dit is woorde waarvan die **uitspraak** en **spelling dieselfde** is, maar die **betekenis** verskil. Daar is 'n **verband** is tussen die **oorsprong** van die woorde.

Voorbeelde:

- voet (= onderste deel): Die huis is aan die **voet** van die heuwel geleë. Een van sy skoene maak sy **voet** seer.
- kruin (= boonste deel): Hy het tot by die **kruin** van die berg geklim. Sy het die **kruin** van sukses in haar loopbaan bereik.
- skool (= groepering): Die **skool** kom vroeg uit. Die skool sardyne swem vinnig.
- sport (= trap): Die leer se hoogste **sport** het gebreek. Sy het die hoogste **sport** in haar loopbaan bereik.

Homonieme

Dit is woorde waarvan die spelling en uitspraak dieselfde is, maar die betekenis en oorsprong verskil.

Voorbeelde:

- Hy **kam** sy hare. Die hoenderhaan se **kam** is rooi.
- **as**: oorblyfsels na 'n brand; onderdeel van 'n motor; indien ○ **by**: insek wat heuning maak; in die nabyheid ○ **eg**: nie vals nie; plaaswerktuig; huwelik

Homofone

Dit is woorde waarvan die **uitspraak** dieselfde is, maar die **spelling** en **betekenis** verskil

Voorbeelde:

- Ons **reis** per trein. Ons eet baie **rys**.
- **ly** (pyn ervaar) x **lei** (voorloop) ○ **frank** (geldeenheid) x **vrank** (suur smaak) ○ **fonds** (geld) x **vonds** (iets wat gevind is) ○ **end** (beëindig) X **ent** (gedeelte van/stuk pad) **Doeblette**

Dit is woorde met dieselfde **vorm** en 'n gemeenskaplike oorsprong, maar met 'n verskil in **betekenis**. Dit word ook **dubbelvorme/ tweelingwoorde** genoem omdat die vorm van die twee woorde baie na mekaar "lyk". Voorbeelde:

- Die **vleis** is sag gekook. Die gees is gewillig, maar die **vlees** is swak. ○ broos/broos ○ bondel/bundel ○ tabak/twak
- klerikaal/kerklik ○ kwes/kwets ○ lidmaat/ledemaat
- prakseer/praktiseer

Een woord vir 'n omskrywing

Voorbeelde:

- Hy aanvaar dit (sonder voorwaarde) = onvoorwaardelik
- Hy het (elke dag) geleer = daagliks
- Die skool het vir (tydperke van tien jaar) nie 'n reünie gehou nie = dekades
- Ons moes (sonder dat ons iets kon verrig) terugkeer = onverrigtersake

WOORDVORMING (MORFOLOGIE)

Stam/basisvorm: kleinste woorddeel waarvan die betekenis in 'n woordeboek opgeteken is

Voorvoegsel: Dit is 'n woorddeel wat nie selfstandig kan optree nie en vooraan 'n stam of 'n ander woorddeel gevoeg word, bv. *herkou*.

Agtervoegsel: Dit is 'n woorddeel wat nie selfstandig kan optree nie en agteraan 'n stam of 'n ander woorddeel gevoeg word, bv. *onherbergsaamheid*

'n **Simpleks** is 'n woord wat uit slegs een woorddeel soos die stam/basis bestaan, en nie verder in betekenisvolle dele verdeel kan word nie, bv. *water*, *magistraat*, *skilpad*.

'n **Kompleks** is 'n woord wat uit meer as een woorddeel bestaan soos afleidings, samestellings en samestellende afleidings, en wel verder in betekenisvolle dele verdeel kan word bv. *ondergronds*

Afleiding dui op die proses (en die resultaat daarvan) waardeur voor- of agtervoegsels by 'n stam of basis gevoeg word om 'n nuwe woord te vorm

Voorbeelde: werker (werk =stam/basis + -er = agtervoegsel); versilwer (ver- voorvoegsel + silwer (stam/basis); swakkerig (swak = stam + erig = agtervoegsel); verswakking (ver- = voorvoegsel + swak = stam + -ing = agtervoegsel)

'n Afleiding bestaan dus uit 'n stam /basis plus minstens een **voorvoegsel** of **agtervoegsel**

'n Samestelling bestaan uit 2 of meer stamme (bv. geelwortelsaad; lewenskets {lewe + skets; wees versigtig vir spelling! Die **n** is 'n verbindingsklank en nie 'n morfeem nie.})

Onthou: 'n morfeem het betekenis; 'n verbindingsklank het nie betekenis nie – dit verbind slegs die twee stamme met mekaar.

Kern = laaste deel /die "hoofgedagte" van samestelling (bv. geskiedenis**boek**)

Bepaler = eerste deel van samestelling (bv. **geskiedenis**boek; **naslaan**boek)

'n **Samestellende afleiding** bestaan uit 2 of meer stamme + **voorvoegsel** en/ of **agtervoegsel** (bv. beplanningsvergadering = be+plan+ing+s+vergader+ing {s = verbindingsklank}; metaalkleurig = metaal + kleur + ig); feeswenke = fees+ wenk+e)

Klinkerwisseling : nuwe woorde word gevorm deur die klinker van die stam te verander, bv. dink – **dunk**; goud - **verguld**; bied – **aanbod**; geniet - **genot**

Betekenis van morfeme

LW: Skryf slegs die betekenis van die morfeem neer.

ont- = beroof van / wegneem (bv. onthoof)

ont- = begin (bv. ontkiem) bio-

= lewe (bv. biosfeer) be- =

voorsien van (bv. beman) anti- = teen/

gekant teen (bv. anti-rugby) ant- = teen

(bv. antwoord)

aarts- = opperste/ eerste/ oudste (bv. aartsvader)

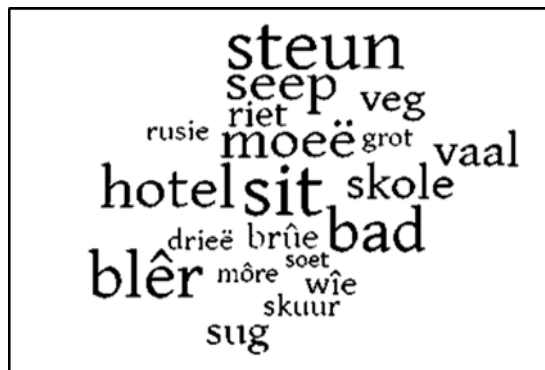
aarts- = baie/ erg (bv. aartslui) ver- =

verander van (vervel) e	=	elektroniese (bv. e-pos)	tele-	=	ver / oor 'n afstand (bv. teleskoop, telefoon)
mis-	=	verkeerd (bv. misverstand, mistasting)	oer-	=	oud/ oudste / eerste (bv. oermens)
	=	onder (bv. substandaard)	ko-	=	saam (bv. koëdskool)
	=	twee (bv. bi-polêr = twee pole)	aëro-	=	lug (bv. aërodinamies)
	=	nie (bv. onmenslik; a-sosiaal)	loos	=	sonder (bv. skouerloos)
	=	verkeerd(e)	wan-	=	hiper- (bv. wanopvatting)
	=	bo / bokant / oor (bv. hiperaktief)	oudio-	=	hoor (bv. oudiovisueel)
	=	self (bv. outobiografie)	outo-	=	
-aar	=	dui persoon aan (martelaar)			
-aard	=	soort persoon (luisaard)			
-agtig	=	soos (blomagtig)			
-dom	=	versameling (rykdom)			
-ery	=	voortdurende handeling (ryery)			
-heid	=	dui besit van besondere eienskap aan (mooiheid)			
-in	=	vroulik (heldin, vriendin)			
-loos	=	sonder (foutloos)			

KLANKLEER

Vokale (klinkers)

Skryf: 5 letters (= a, e, i(ie), o, u(oe soos in **moet**)); uitspraak = 20 klanke

Diftonge

'n Samesmelting van twee vokaalklanke in dieselfde lettergreep

ai (baie); **aai** (kraai); **ei** / **y** (veil, skyn);
eeu (meeu); **êi** (bedjie, tameletjie) **oi**
 (toiings, hondjie); **ôi** (nôi); **ooi** (mooi)
oei (groeï); **ou** (woud); **ui** (kluis)

Konsonante (medeklinkers)

b; d; gh; h; j; l; ch (China); f; g; k; p; s; m; n; ng; r; w; v; s; sj; t; x; z

Affrikate (soort konsonante)

ts: tsetse, tsaar, tsamma ('n woestynplant), Tsjeg, tsotsi

tj: tjalie; tjello

dj: kollege; **djin** ('n bonatuurlike wese)

KLANKVERSKYNSELS [Almal Kan Kom Kuier Na Ons Op Pêrelberg Vergader (het)]

Assimilasie

Naburige klanke beïnvloed mekaar: *aanpas* word *aampas*; *hoender* word *hoener*; *op die* word *oppie*

Klankversprying (metatesis)

Die r-klank ruil plekke met die klinker in onbeklemtoonde lettergrepe
present word *persent*; *granaat* word *gernaat*; *materiaal* word *teremiaal*; *turksvy* word *struksvy*

Klankweglating

Klanke word voor, in die middel of agteraan 'n woord weggelaat
lekker word *leкке*; *woordvoerder* word *woordvoeder*; *apoteek* word *apteeк*

Klanktoevoeging

Klanke word voor, in die middel of agteraan 'n woord gevoeg: *begin* word *begint*;

Nasalering (en vokalisering)

Die vokaal word soos 'n neusklank uitgespreek, *bv. wens*; *ons*

Ontronding

By die uitspraak is die lippe nie gerond nie: *skeer* i.p.v. *skeur*

Oorronding

By die uitspraak is die lippe te veel gerond: *teuspoed* i.p.v. *teëspoed*; *mô* i.p.v. *ma*

Palatalisasie

Dit vind plaas wanneer die g-klank en k-klank as gj (sj) en kj (tj) uitgespreek word.
geel word *gjeel*; *kerk* word *kjerk*; *bietjie* word *biechie*; *kindjie* word *kinchie*; *kind* word *kjind/tjind*; *gee* word *sjee*; *meisietjie* word *meisiecjie*

Nog voorbeelde: gieter, kiekie en ook gjeld; handjie – hainkie; mondjie – moinkie

Vokaalreduksie (vokaalverswakking)

Die vokaal in 'n onbeklemtoonde lettergreep word tot 'n neutrale vokaal [ə] verswak:
patat word *petat*; *rusie* word *resie*; *portret* word *pertret*;

Soms word lang vokale kort uitgespreek: *laat* word *lat*

Klankgrepe:

Klankgrepe hou verband met hoe 'n mens die klanke uitspreek.

Klankgreepverdeling: die verdeling van klanke soos 'n woord uitgespreek word Wenk: skryf net wat jy hoor, *bv. a-se-blijf (asseblief); har-kie (hartjie)*

Lettergrepe:

Lettergrepe verwys na een of 'n aantal letters waarin 'n woord by skryf verdeel word.

Lettergreepverdeling is die verdeling van woorde volgens hoe 'n woord gespel word. Verdeel:

- o voor 'n medeklinkerletter wat tussen klinkers staan, bv. *be-ker* o tussen twee medeklinkerletters wat tussen vokale staan, bv. *ek-sa-men* o tussen twee eenderse letters, bv. *pa-raf-fien* o tussen **n** en **g**, bv. *in-ge-ni-eur*; *an-gel*
- o tussen **s** en **j** as dit aparte klanke verteenwoordig, bv. *as-jas* (*Indien s en j as een klank uitgespreek word, word die twee letters nie verdeel nie, bv. ma-sjien*)

SKRYFTEKENS

- Die **deelteken** o Dit dui aan dat twee opeenvolgende vokale nie as 'n diftong uitgespreek moet word nie, maar wel as twee verskillende klinkers. Dit skei dus lettergrepe. o **Onthou:** die deelteken word op die **tweede klinker** (van die twee wat geskei word) geskryf. **Voorbeelde:** geëet (ge + eet); beïnvloed (be + invloed); reünie (re + unie); diëte; posseël o Waar woorde nie anders uitgespreek kan word nie, word deelteken nie geskryf nie, bv. beaam, prieel
- o Ander voorbeelde: aëronout; geëien; koöperasie; hidroëlektries; mikroorganisme
- Die **aksentteken** o Die **gravis** (`) word gebruik in gevalle soos *crèche, dè, nè,*
- o Die **akuut** (´) word gebruik in gevalle soos *dié, attaché, cliché.* Die akuut word ook gebruik om beklemtoning aan te dui, bv. *móét, sál, wóú, nóg ...nóg, óf ..óf*
- Die **afkappingsteken** o In Afrikaans dui dit **meervoud** (en **verkleining**) aan en nie besit nie. o Meervoud en verkleiningsvorme van woorde wat eindig op **i, o** en **u** en 'n **beklemtoonde a**, bv. *foto's, hoera'tjie, Hugo's, ma's* o Meervoude en verkleining van letters, syfers en getalle, bv. **b's, l'etjie, r'e** o Meervoud en verkleining van eiename wat eindig op **e, s** of **z** wat in die enkelvoud nie uitgespreek word nie, bv. **Marais's; Du Preez'tjie**
- Die **kappie** (ê û î ô)
- o Die kappie word op die vokale/klinkers (e,o,u,i) geplaas wat in 'n oop lettergreep 'n lang gerekte klank het: *affêre, sê, rûe, môre, wêe.*
- o Die kappie word gebruik wanneer die e-klank in geslote lettergrepe wat op 'n enkelkonsonant eindig, 'n baie lang klankwaarde het, bv.: *skêr; sekondêr*
- Die **koppelteken:**
- o Vernaamste **rede** vir die gebruik van die koppelteken: om **lees** te **vergemaklik**.
- o **Voorbeelde en spesifieke redes vir die gebruik van die koppelteken:**

Gebruik	Rede
Wes-Kaap	saamgestelde geografiese naam waarin rigting voorkom
gr.12-klas	verbindings met syfers, letters, simbole en afkortings
poot-uit	bepaling van gesteldheid
sing-sing	herhaling
direkteur-generaal	saamgestelde titel (meervoud = direkteurs-generaal)
eeue-oue	opeenvolging van vokale waar verwarring by die uitspraak kan ontstaan (LW: handarbeid word nie met 'n koppelteken geskryf nie)
Groot-Brittanje	saamgestelde geografiese naam wat bestaan uit 'n eienaam plus 'n bepaling wat 'n byvoeglike naamwoord is
ru-koper	om dubbelsinnigheid te vermy

ad hoc-komitee	koppeling met Latynse woordgroepe
Graaff-Reinet	gekoppelde name van dorpe, lande, stede en tale
om twee-uur	dui tydstip aan (teenoor “Dit het twee uur aangehou.” wat tydsduur aandui.)

LEESTEKENS

Die komma

Dit word gebruik voor die voegwoorde *want* en *maar*: *Ek leer hard, want ek wil slaag. Hy oefen, maar sy maats speel net.*

By die opnoem van 'n reeks s.nwe., wwe. en b.nwe. ○ *In die winter lyk die populierbome asvaal, deurnat en leweloos.*

Tussen twee werkwoorde wat aan verskillende sinsdele behoort ○ *As dit pap reën, moet jy skep.*

Dit skei die aanspreekvorm van die res van die sin: *Neelsie, waarom leer jy nie?*

Dit skei 'n uitbreiding van die res van die sin: *Jan, ons kranige vleuel, het die wendrie gedruk.*

Dit skei 'n ingelaste sin (parentese) van die res van die sin: *Ek sal, as ek dit kan verhelp, dit nooit weer sê nie.*

Die aandagstreep (–)

Om die leser se aandag te vestig op die inligting wat ná die eerste aandagstreep volg.

Die aandagstreep word gebruik om 'n parentese aan te dui, bv. *Die koringoes – wat beter as verlede jaar s'n is – behoort verligting te bring*

In die plek van 'n ellipsteken, 'n dubbelpunt of woorde soos **naamlik**, **te wete**, **byvoorbeeld** of **soos** gebruik om 'n verduideliking of 'n wending vooraf te gaan, bv. *Ek hou van werk – solank iemand anders dit doen.*

Die asterisk (*)

Dit word gebruik om vir die leser aan te dui dat daar teks of inligting ontbreek.

Die kommapunt

'n Kommapunt word **tussen twee onafhanklike hoofsinne** gebruik, bv. *Die vereistes van die nuwe wet word elders bespreek; kyk hoofstuk 7.*

'n Kommapunt kan ook **in die plek van 'n voegwoord** gebruik word, byvoorbeeld: *Die diere het baie pyn terwyl ons hulle probeer help; hulle lyding is vreeslik.*

Die uitroepteken

Dit word in die direkte rede gebruik om aan te dui dat die spreker se woorde 'n uitroep, bevel of opdrag is of verbasing, skok en verontwaardiging uitdruk.

Dit word ook gebruik om bevel, aanmoedigings of wense uit te druk, byvoorbeeld *Lank lewe die Republiek! of Op die bruidspaar! of God behoed die koningin!*

Beletselteken / ellipsteken

Dit dui aan dat 'n aanhaling onvoltooid is of dat daar 'n lang pouse is, bv. *Ek ... weet nie eintlik nie.*

Dit dui ook aan dat letters, woorde of inligting uit 'n teks weggelaat is., bv. *My liewe ...!*

Dit vestig die aandag op 'n belangrike deel wat volg, bv. *“Plattelandse leerders se toegang tot geleenthede ... is beperk, maar hulle is minder blootgestel aan sosiale verval.*

Dit word gebruik om atmosfeer te skep soos spanning, afwagting, beklemtoning en onsekerheid.

Dit dui 'n dramatiese kontras aan.

Hakies

- Dui verdere of nuwe inligting aan en dit dui ook 'n parentese aan
- Ouderdom kom tussen hakies as dit ná die persoon se naam verskyn. Byvoorbeeld : *Me Liz Marais (35) het in die hof verskyn.*

Parentese (of inlassin)

- 'n Woord (of sinsdeel) word ingevoeg in 'n sin om ekstra inligting te verskaf. Die parentese kan tussen kommas, tussen aandagstrepe of tussen hakies geplaas word. Byvoorbeeld : *Toe hulle nog saam op skool was – voordat Janus na Gauteng vertrek het – het hulle drie saam gekuier.*

Dubbelpunt (:)

- Direkte rede volg na 'n dubbelpunt, bv. *Onderwyser: “ Waar bly jy so lank ? “*
- Voor 'n lys artikels wat opgenoem word : *Ek moet die volgende koop: seep, sonbrandolie, koeldrank, seepoeier, maalvleis, melk en brood.*
- Voor 'n verduideliking. *Hier volg die instruksies vir die laai van jou selfoon se lugtyd: ...*
- Om te beklemtoon: *Daar is net een ding wat ek nie verstaan nie: ons weer!*

Aanhalingstekens (“ ”)

- Om iemand se direkte woorde aan te dui: *“ Christien, ek moet met jou praat. “* • Wanneer 'n gedeelte uit 'n gedig of leesstuk aangehaal word.
- Wanneer woorde uit 'n ander taal gebruik word: *Vandag gaan julle 'n stuk lees wat met “ radical honesty “ te make het.* (Somtyds word hierdie gedeeltes gekursiveer.) • Om die aandag op 'n woord/begrip te vestig: *Die woord “groen” is deesdae 'n modewoord.*
- *Enkelaanhalingstekens word gebruik wanneer daar 'n aanhaling binne 'n aanhaling voorkom, bv. Hy sê: “Toe ek om die hoek stap, vra iemand: "Waarheen gaan jy?" ”.*
- Soms gebruik 'n mens aanhalingstekens om te wys dat iets ironies bedoel word. Byvoorbeeld: *Die inbreker is "liefdevol" aan die kraag uit die huis begelei.*

Die uitroepteken

- Die algemeenste gebruik is in die direkte rede. Dan word 'n uitroepteken gebruik om aan te dui dat die betrokke spreker se woorde 'n uitroep is of verbasing, skok, verontwaardiging en so meer uitdruk.
- Dit word ook gebruik om bevele/opdragte, aanmoedigings of wense uit te druk, byvoorbeeld *Lank lewe die Republiek!* of *Op die bruidspaar!* of *God behoed die koningin!*

WOORDSOORTE *

Wanneer woorde deel van 'n sin vorm, kry dit funksie en betekenisinhoud. 'n Grondige kennis van woordsoorte is noodsaaklik om goed te kan spel en skryf. As jy byvoorbeeld weet dat *Afrikaans* 'n eienaam is, weet jy dat dit met 'n hoofletter geskryf word (want eiename word met hoofletters

geskryf). As jy weet dat *verafrikaans* 'n werkwoord is, weet jy dat dit met 'n kleinletter geskryf word (want werkwoorde word met kleinletters geskryf)

'n Woord kan in een geval as werkwoord optree en in ander geval as 'n selfstandige naamwoord. Kyk na die volgende voorbeelde :

Die skilpad se *dop* is baie hard. (s.nw) Die student *dop* sy eksamen. (ww.) Hy vertel 'n *grap*. (s.nw) Jy *grap* seker. (ww.)

Werkwoord (ww.)

Betekeni:	Gewoonlik een of ander aksie of proses (al kan dit soms abstrak wees)
Toets(e):	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kan jy hy of sy voor die woord gebruik (m.a.w. kan iemand dit doen/ uitvoer)? 2. Het die woord 'n verledetydsvorm?
Voorbeelde:	<ul style="list-style-type: none"> • <i>speel</i> > <i>Hy speel; het gespeel</i>

Soorte:	<ul style="list-style-type: none"> • Hoofwerkwoord/ Selfstandige werkwoord ○ Oorganklike hoofwerkwoord = met 'n voorwerp in die sin (<i>Hy eet pap; Sy kweek groente</i>) ○ Onoorganklike hoofwerkwoord = sonder 'n voorwerp in die sin (<i>Hy eet lekker; Sy stap graag</i>) ○ • Deeltjewerkwoorde = skeibare werkwoorde (<i>Hy eet sy pap op - Hy sal sy pap opeet</i>) [Wenk: As jy gevra word om 'n skeibare ww. geskeid in 'n sin te gebruik, moet jy die tyd van die sin verander, bv. teenwoordige tyd na toekomstige tyd] • Koppelwerkwoord = koppel die onderwerp aan 'n eienskap / Koppel met die s.nw. of die b.nw. (<i>Hy word 'n onderwyser (s.nw); Sy is skatryk (b.nw)</i>) (<i>is/was, word; lyk; skyn; blyk; ens.</i>) • Hulpwerkwoord van tyd = het (<i>verlede tyd</i>)- <i>Hy het sy pap geëet. sal</i> (<i>toekomstige tyd</i>) - <i>Hy sal eet.</i> • Hulpwerkwoord van vorm (die lydende vorm) = is en word. <i>Die kos word geëet. Die kos is geëet.</i> • Hulpwerkwoord van wyse = <i>kan; mag; moet; sal; wil; laat; gaan</i> (<i>Hy moet sy pap eet; Sy wil graag groente kweek; Ek mag so sê.</i>)
----------------	--

Deelwoorde

Soos die naam aandui, is 'n deelwoord eintlik 'n woord wat deels 'n werkwoord en deels 'n ander woordsoort is. Dit kan as 'n s.nw., of b.nw., 'n bywoord of 'n ander werkwoord gebruik word.

Daar is twee soorte deelwoorde: voltooide (verlede) en onvoltooide (teenwoordige).

Teenwoordige (Onvoltooide) deelwoorde

- Ons gebruik teenwoordige deelwoorde as die aksie nog besig is om plaas te vind. Ons voeg dan **-ende** of **-end** aan die einde van die woord. Byvoorbeeld: ○
Sy is horende doof.
○ *Afrikaans is 'n beskrywende taal.*

Verlede (voltooide) deelwoorde

- Wanneer die aksie reeds plaasgevind het, vorm 'n mens die deelwoord deur *ge-*vooraan en *-de, -te* of *-e* agter aan die woord te voeg.

- Daar is twee soorte *verlede* deelwoorde: **Swak – en sterk verlede deelwoord**
- **Sterk verlede deelwoorde** kry gewoonlik 'n klankverandering. Byvoorbeeld: *Hulle woon in 'n gesogte woonbuurt.*
- Die **swak verlede deelwoorde** kry nie 'n klankverandering nie en word meestal in 'n letterlike betekenis gebruik, bv. *Die gesoekte misdadiger is nog nie gevind nie.*
- As die woord op **k** of **p** eindig, kry dit **ge-+te**. Byvoorbeeld:
(kook) water word **gekookte** water;
- As die woord op **f**, **g** of **s** eindig, kry dit **ge-+ -te** of **ge- + -de**. Byvoorbeeld: ○ (afstof) boekrak word **afgestofte** of **afgestofde** boekrak ○ (droog) vrugte word **gedroogte** of **gedroogde** vrugte

Bywoord (bw.)

Betekenis:	Beskryf die ww., 'n b.nw., 'n ander bw. of 'n telw.
Toets(e):	<ol style="list-style-type: none"> 1. Beantwoord dit die vraag: "Hoe ww./b.nw.?" 2. Sommiges kan trappe van vergelyking neem.
Voorbeeld:	<ul style="list-style-type: none"> • <i>vinnig</i> > Hy <i>hardloop vinnig</i> (Hoe hardloop hy? <i>vinnig</i>) • <i>besonder</i> > Sy is <i>besonder mooi</i> (Hoe mooi is sy? <i>besonder</i>)
Soorte:	<p>Daar is verskillende soorte bywoorde, waaronder:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bywoord van tyd [wanneer?] (<i>môre; gister</i>) • bywoord van plek [waar?] (<i>hier; daar</i>) • bywoord van wyse [hoe?] (<i>vinnig; trapsgewys</i>) • bywoord van graad (<i>besonder; baie; erg</i>) • bywoord van modaliteit (<i>dalk, darem, onmoontlik, beslis, asseblief</i>)

Bywoorde wat van ander woordsoorte afgelei is:

rug – ruggelings; beurt – beurtelings; speel – spelenderwys; gemak – gemakshalwe berg – bergwaarts; groot – grootliks

Bywoorde in vaste verbindings:

Bywoorde en werkwoorde vorm dikwels vaste "pare", byvoorbeeld:

reikhalsend uitsien; terdeë geniet; plegtig belowe; rondborstig erken; mildelik bydra

Selfstandige naamwoord (s.nw.)

Betekenis:	Gewoonlik een of ander ding, persoon, plek, saak, eienskap of gebeurtenis. (kan konkreet of abstrak wees)
Toets(e):	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kan daar 'n die of 'n' voor die woord staan? 2. Het die woord 'n meervouds- of verkleiningsvorm?
Voorbeeld:	<i>stoel</i> > <i>die stoel, stoele, stoeltjie(s); hondehok</i> > ' <i>n hondehok; hondehokke</i>

Soorte: (SEMMAV)	<ul style="list-style-type: none"> • Soortnaam = konkrete dinge wat getel kan word (<i>stoel; hondehok</i>) • Eienaam = spesifieke persone, plekke, organisasies, publikasies, ens.; neem gewoonlik nie meervoud nie (<i>Oranjerivier; Microsoft; Die Burger</i>) • Massanaam = goed wat eintlik nie getel kan word nie; neem meestal nie meervoud nie (<i>vleis; goud</i>) • Maatnaam = beskryf 'n afgemete deel van 'n massanaam (<i>twee kilogram vleis; 'n sak goud</i>) • Abstrakte selfstandige naamwoord = ontasbare dinge (<i>liefde; godsdiens; vriendskap</i>) • Versamelnaam = beskryf 'n groep soortname (<i>skool visse; trop skape</i>)
----------------------------	---

Verkleining van woorde wat op –ng eindig

Eenlettergrepige woorde soos ring, ding, kring: kry **–etjie** (ringetjie, dingetjie, kringetjie)
 Meerlettergrepige woorde soos koning, piesang, vergadering:

- Trek **g** deur; skryf **k** in plek daarvan neer.
- Voeg **–ie** agteraan.
- Dus: koning; konink; konink**ie** [koning=konink**ie**; konings=konink**ies**] vergadering; vergaderink; vergaderink**ie** [vergaderings=vergaderink**ies**]
- **Moenie die meervoud vergeet nie.**

Selfstandige naamwoorde wat van ander woorsoorte afgelei is, byvoorbeeld:

skiet – skut; bou – bouer; gryp – greep; breed – breedte; senior – senioriteit; kweek – kwekery

Selfstandige naamwoorde in vaste verbindinge, byvoorbeeld:

jou moses teëkom; deurslag gee; die aftog blaas; 'n geskil besleg; die draak steek (met); agterdog wek

Lidwoord (lw. / lidw.)

Betekenis:	Bepaal 'n naamwoord
Toets(e):	1. Is dit <i>die</i> of ' <i>n</i> ?
Voorbeelde & Soorte:	<ul style="list-style-type: none"> • <i>die</i> (Bepaalde lidw.) • '<i>n</i> (Onbepaalde lidw.)

Byvoeglike naamwoord (b.nw.)

Betekenis:	Beskryf 'n eienskap van 'n selfstandige naamwoord of voornaamwoord
Toets(e):	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kan dit voor 'n naamwoord staan, asook ná die koppelwerkwoord en steeds iets sê oor die naamwoord? 2. Het die woord trappe van vergelyking?

Voorbeelde:

- *kort* > 'n *kort rok* - *die rok is kort*; *kort* - *korter* - *kortste*
- *opgewonde* > *die opgewonde gehoor* - *die gehoor is opgewonde*; *opgewonde* - *meer opgewonde* - *die mees opgewonde*

Soorte:

- **Attributief** = staan **voor** die naamwoord ('n *kort rok*; *die opgewonde gehoor*)
- **Predikatief** = staan **ná** die naamwoord; volg gewoonlik ná 'n koppelwerkwoord (*die gehoor is opgewonde*; *Dit raak/ word/ is/lyk donker*)

Verbuiging van die byvoeglike naamwoord

- Attributiewe byvoeglike naamwoorde word soms deur middel van 'n agtervoegsel verbuig. Byvoorbeeld : *Hoë (hoog) bome*. *Die lae (lag) brug*.
- Die verboë vorm verkry soms 'n figuurlike betekenis, byvoorbeeld *duur geskenk / dure ondervinding*, *grys hare / gryse verlede*, *nou bergpas / noue ontkoming*

Byvoeglike naamwoorde in vaste verbindings, byvoorbeeld:

jou **dure** plig; die **gryse** verlede

Intensiewe vorme

Intensiewe vorme is byvoeglike naamwoorde in die versterkende graad.

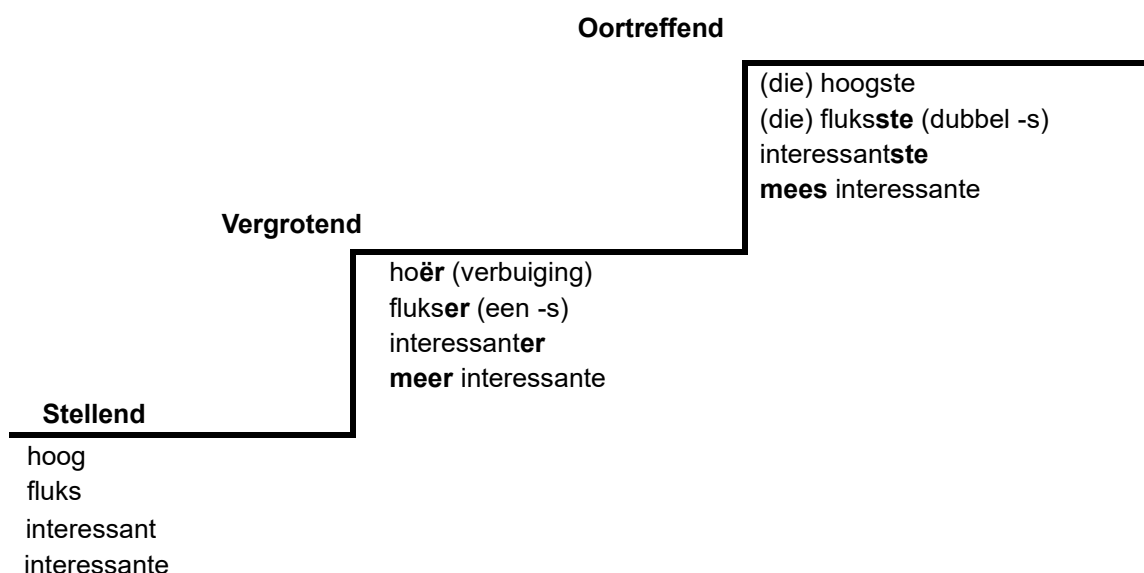
Moenie verwar met trappe van vergelyking nie!

Onthou: Ons skryf hierdie vorm altyd vas (as een woord), behalwe by **wawyd oop** en **nugter wakker**.

Skryf jou antwoord só neer dat die nasiener nie moet twyfel of dit los of vas geskryf is nie.

Voorbeelde: doodhonger; wondermooi; hemelhoog; plankdun; rietskraal; windskeef; broodnodig; propvol; stampvol; dolgelukkig; engelrein.

Skenk aandag aan die verboë vorm, bv. 'n hemelhoë boom

Trappe van vergelyking

In die meeste gevalle word die **vergroterende** trap deur **-er** en die **oortreffende** trap deur **-ste** gevorm.

Woorde op **e-uitgang** kry **meer** en **mees**

Gee **net** die antwoord; die eerste een word nagesien

Jy moet die antwoorde korrek spel, bv. woesste [eindig op 'n -s, begin met 'n -s]

Woorde wat eindig op “-vol” se trappe van vergelyking is “-voller” en “-volste”, bv.

kleurvol – kleurvoller – kleurvolste

Dubbele trappe van vergelyking (**mees** interessantste, **meer** bekender) is **verkeerd**.

Onreëlmatige trappe van vergelyking:

Stellend	Vergrotend	Oortreffend
graag	liewer	(die) graagste
bietjie/weinig	minder	die minste
kwaad	kwater	die kwaadste
nuut	nuwer	(die) nuutste

Voornaamwoord (vnm.) [**B** **P** **B**ou **A**lle **O**nderdele **O**orse **W**aar **W**erkers **V**innig (is)]

Toets(e):	1. Persoonlike voornaamwoord: Kan dit in die plek van 'n naam staan? 2. Besitlike voornaamwoord: Kan dit in die plek van "X se" staan?
Voorbeeld:	• <i>hy; haar > haar boek</i>

Soorte:	<ul style="list-style-type: none"> • Besitlike voornaamwoord = <i>my/myne; sy/syne; haar/hare; ons; julle; hulle</i> • Persoonlike voornaamwoord = <i>ek; jy; hy; sy; dit; ons; julle; hulle</i> • Betreklike voornaamwoord = <i>wat; wie; wie se</i> ○ WIE kan slegs saam met 'n voorsetsel gebruik word of in 'n vraag en dan verwys dit altyd na mense bv. Die man <u>met WIE</u> ek praat, is my oom. ○ Gebruik altyd die voornaamwoord WAT as dit op mense, diere of dinge betrekking het, bv. Die man <u>WAT</u> daar loop, is siek. • Aanwysende voornaamwoord = <i>hierdie; daardie; dié; sulke</i> • Onbepaalde voornaamwoord = <i>niemand; iets;</i> • Onpersoonlike voornaamwoord = <i>dit</i> (bv. <u>Dit</u> reën; natuurverskynsels) • Wederkerende voornaamwoord = Bv. Ek skaam my. Hy misgis hom. <i>myself; jouself; homself;</i> • Wederkerige voornaamwoord = <i>mekaar</i> - Hulle groet mekaar; Die paartjie gee mekaar die regterhand [Onthou: meervoud] • Vraende voornaamwoord = <i>wie; wat; wanneer; waarom; hoekom</i>
----------------	--

Telwoord (telw.)

Betekenis	Dui aantal of rangorde aan
Toets(e):	1. Kan jy dit in syfers uitdruk? Hoofstelwoord (Onbepaalde hoofstelwoorde kan nie in syfers uitgedruk word nie.) 2. Dui dit 'n rangorde aan? Rangtelwoord.
Voorbeeld:	• <i>sewentien > 17; derde > 3de</i>

Soorte:	<ul style="list-style-type: none"> • Hoofstelwoorde ○ Bepaalde hoofstelwoord = <i>een;</i> <i>twee; drie; ...</i> ○ Onbepaalde hoofstelwoord = <i>baie; talle; horde</i> • Rangtelwoorde ○ Bepaalde rangtelwoord = <i>eerste;</i> <i>tweede; derde; ...</i> ○ Onbepaalde rangtelwoord = <i>laaste; soveelste</i>
----------------	--

Tussenwerpsel

Sinoniem:	Uitroep
Betekenis:	'n Uitroep of uiting wat alleen kan staan. Dit druk emosie (verbasing, blydskap, hartseer, pyn, ensovoorts) uit.
Toets(e):	1. Kan die woord alleen staan in 'n sin? 2. Kan die woord gevolg word deur 'n uitroepsteken of ellipsteken?
Voorbeeld	• <i>Eina!</i> ; <i>Sjoe!</i> ; <i>Uhm ...</i> ; <i>Wow!</i>

Funksies:	<ul style="list-style-type: none"> • "Jitte!" druk verbasing uit. • "Foeitog!" druk bejammering uit. • "Eureka!" is 'n triomfantlike uitroep van ontdekking. • "Hiert!" word gebruik om skok of om verwondering uit te druk.
------------------	---

Voegwoord (voegw.)

Betekenis:	Skakel twee sinne of sinsdele aan mekaar
Toets:	Kan jy twee sinne vorm as jy die voegwoord verwyder?

- *Hy staan vroeg op, **dog** sy broer slaap laat. (Let op die komma voor en die normale woordorde ná die voegwoord) [Sinne: Hy staan vroeg op. Sy broer slaap laat.]*
- *Hy is nie slim nie; **tog** presteer hy baie goed. (Let op die kommapunt voor en die omgekeerde woordorde ná die voegwoord) [Sinne: Hy is nie slim nie. Hy presteer baie goed.]*
- *Sy kan nie optree nie, **aangesien** sy met vakansie is. (Let op die komma voor en die omgekeerde woordorde ná die voegwoord) [Sinne: Sy kan nie optree nie. Sy is met vakansie.]*
- *Ek gaan dit nie doen nie, **tensy** jy my help. (Let op die komma voor en die omgekeerde woordorde ná die voegwoord. Let ook op dat die eerste deel van die sin negatief/ ontkenkend is en die tweede deel positief. tensy = behalwe as) [Sinne: Ek gaan dit nie doen nie. Jy help my.]*
- *Jy moet jou werk leer, **tensy** jy nie wil slaag nie. (Let op dat die eerste deel van die sin positief en die tweede deel negatief/ ontkenkend is.) [Sinne: Jy moet jou werk leer. Jy wil nie slaag nie.]*
- *Hy is nie siek nie; **intendeel**, hy is perdfris. (Let op die kommapunt voor en die komma asook die normale woordorde ná die voegwoord) [Sinne: Hy is nie siek nie. Hy is perdfris.]*
- *Hy was siek; **nogtans** het hy gespeel. (Let op die kommapunt voor en die omgekeerde woordorde ná die voegwoord) [Sinne: Hy was siek. Hy het gespeel.]*
- *Sy motor het gebreek; **derhalwe** kon hy nie die funksie bywoon nie. (Let op die kommapunt voor en die omgekeerde woordorde ná die voegwoord) [Sinne: Sy motor het gebreek. Hy kon nie die funksie bywoon nie.]*
- *Hy is voor op die wa; sy broer, **daarenteen**, is baie beskeie. (Let op die plasing van die leestekens en die woordorde) [Sinne: Hy is voor op die wa. Sy broer is baie beskeie.]*
- *Sy het niks oor die toets gesê nie; **trouens** sy wil nie daaroor praat nie. (Let op die kommapunt voor en die normale woordorde ná die voegwoord) [Sinne: Sy het niks oor die toets gesê nie. Sy wil nie daaroor praat nie.]*
- *Dit het gereën; **gevolglik** kon ons nie buite speel nie. [Sinne: Dit het gereën. Ons kon nie buite speel nie.]*

* Inligting oor Woordsoorte is gedeeltelik van *Beter Afrikaans* verkry.

Verbindingswoorde

'n Verbindingswoord is 'n woord of frase wat verskillende sinne of sinsdele aan mekaar verbind

Woorde wat **chronologiese verloop** aandui: eerste / eerstens, tweede/ tweedens, voordat, nadat, wanneer, later, totdat, ter afsluiting, volgende, tans, voorheen, agterna

Woorde wat 'n **verduideliking / oorsaak en gevolg** aandui: daarom, gevolglik, omdat, hieroor, aangesien, as gevolg van, toe te skryf aan, dus, daaruit volg dat

Woorde wat **proses** aandui: eerste / eerstens, tweede / tweedens, derde / derdens

Woorde wat **vergelyk** en **teenstellings** (kontras) aandui: dergelik, ooreenkomstig, verskillend, kleiner as, nogtans, maar

Woorde wat **orde van belangrikheid** aandui: altyd, ter afsluiting

Woorde wat **ruimte-oriëntering** aandui: bo, onder, links, regs

Woorde wat **veralgemening** aandui: oor die algemeen, deur die bank

Woorde wat op **eië standpunt** dui: volgens my, na my mening, myns insiens

Woorde wat op **klassifikasie** dui: is 'n voorbeeld van, ressorteer onder, is deel van, inpas by, word gegroepeer met, is verwant aan

Woorde wat op **beskrywing** dui: grootte, kleur, vorm, breedte, massa, lyk na

Woorde wat op **evaluering** dui: goed, sleg, reg, verkeerd, belangrik, onbeduidend

Woorde wat op **definisie** dui: word omskryf as, word gedefinieer as

Woorde wat op **samevatting** dui: om saam te vat, om op te som, kortliks

SINSLEER

Enkelvoudige sin

- In sy basiese vorm bestaan dit uit 'n **onderwerp**, 'n **voorwerp** en **een gesegde**
- Gesegde: die handeling wat plaasvind; Onderwerp: wie die handeling uitvoer; Voorwerp: wie/wat die handeling ondergaan
- Dit kan deur middel van **bepalings** uitgebrei word.

'n **Saamgestelde** sin bestaan uit **een hoofsin** plus 'n **bysin/ bysinne**.

'n **Veelvoudige** sin bestaan uit **twee of meer hoofsinne**.

Byvoeglike bepaling

- Een woord of groep woorde sonder 'n werkwoord/ werkwoordelike deel;
- Meer inligting oor onderwerp of voorwerp (naamwoord)
- **Wenke:** As jy gevra word om 'n sin met 'n **byvoeglike bepaling** uit te brei:
 - Begin deur die woord "**met**" onmiddellik na die onderwerp of voorwerp te skryf, byvoorbeeld *Die man lees 'n boek.* → *Die man **met die groen trui** lees 'n boek.*
 - Skryf 'n byvoeglike naamwoord voor die selfstandige naamwoord, byvoorbeeld: *Die seun eet appels.* *Die **stout** seun eet appels.*

Bywoordelike bepaling

- Een woord of groep woorde sonder 'n werkwoord/ werkwoordelike deel
- Meer inligting oor gesegde/ werkwoordelike deel: **hoe? wanneer? waar? waarom? in watter mate?**
- Onthou: bywoordelike bepaling moet een van bg. vrae beantwoord bv. *Die seun eet appels **gulsig**. (hoe)*
*Die seun eet **elke dag** appels. (wanneer)*
*Die seun eet appels **by die huis/buite**. (waar)*
*Die seun eet appels **vir die lekkerte**. (waarom)*

Byvoeglike bysin

'n Groep woorde met 'n werkwoord/ werkwoordelike deel

Dit brei die onderwerp of die voorwerp van die hoofsin uit, bv. Die man **wat daar loop**, is my oom.

Wenk: As jy gevra word om 'n sin met 'n byvoeglike bysin uit te brei, begin met die woord "wat", bv. Die man wat die groen trui dra, lees 'n boek.

Bywoordelike bysin

'n Groep woorde met 'n werkwoord/ werkwoordelike deel

Dit brei die gesegde van die hoofsin uit: **wanneer? waar? waarom? hoe?**

Onthou: die bywoordelike bysin moet een van bg. vrae beantwoord

Bv. *Die seun eet appels **terwyl die son skyn**. (wanneer)*
*Die seun eet appels **waar niemand hom sien nie**. (waar)*
*Die seun eet appels **omdat hy daarvan hou**. (waarom)*

Gesegdesin: As die hoofsin se gesegde 'n koppelwerkwoord is, is die bysin 'n gesegdesin, bv. Dit lyk (koppelww.) = hoofsin; of hy die skelm is = gesegdesin.

Onderwerpsin

Dit is 'n bysin wat in sy geheel as onderwerp van die hoofsin optree, bv. **Wat jy doen**, is nie altyd reg nie.

As DIT die onderwerp van die hoofsin is en die bysin kan in die plek van DIT gelees word, is die bysin ook 'n onderwerpsin, bv.

Dit is onmoontlik dat ek met Afrikaans kan sukkel.

↓
Onderwerpsin

Voorwerpsin

Die bysin tree as voorwerp van die sin op, bv.

Hy dink hy sal slaag.

Onderwerp Gesegde Voorwerpsin

Wanneer 'n vraagsin met WAT van die hoofsin gevorm word en die bysin is 'n antwoord op die vraag, is die bysin 'n voorwerpsin, bv. Sy vra **(wat?) hoe laat hulle kom**. = Die onderstreepte sinsdeel is die **voorwerpsin**.

Ontkennende vorm

In Afrikaans gebruik ons die dubbele *negatief*, bv. Ek gaan **nie** nou slaap **nie**. Die woorde **geen, g'n, nooit, niks, niemand, nêrens en geeneen** kry ook 'n **nie** aan die einde van die sin, bv. **Niemand** kom by ons kuier **nie**.

Onthou: As jy 'n vraagsin in die ontkennende vorm moet skryf, moet jou antwoord ook 'n vraagsin wees. Die sin: **Het jy al ooit so iets gesien?** word in die ontkennende vorm: **Het jy nog nooit so iets gesien nie?**

Leer die volgende veranderinge:

al/ reeds/ alreeds	nog nie
ooit	nooit
al ooit	nog nooit ... nie
êrens	nêrens
altyd	nie altyd nie OF nooit... nie
nog/steeds	nie meer nie
óf...óf	nóg... nóg
alles	niks nie/ nie alles... nie
al iets	nog niks nie

BELANGRIK: Moenie **NIE** saam met werkwoorde soos **belet, keer, voorkom, verbied, verhinder** en **verhoed** gebruik nie, bv. Die twee werkers het aan die dak vasgeklou om te keer dat die wind die dak afruk.

[VERKEERD: Die twee werkers het aan die dak vasgeklou om te keer dat die wind die dak **nie** afruk **nie**. × **EN** Die twee werkers het aan die dak vasgeklou om te keer dat die wind die dak afruk **nie**. ×]

Direkte en Indirekte Rede

Die Direkte Rede bevat 'n persoon se **direkte woorde presies** soos hy/sy dit gesê en bedoel het.

Die Indirekte rede is 'n **oorvertelling** van **presies** wat 'n persoon gesê en bedoel het :

DIE BETEKENIS VAN DIE SIN BLY DUS DIESELFDE.

Hoe om van die Direkte na die Indirekte Rede oor te skryf:

1. Behou die tydsvorm **voor die dubbelpunt**.
2. Sit die voegwoord "dat" by. (OPSIONEEL). **Indien "dat" bygevoeg word, staan die werkwoord laaste.**
3. Laat die dubbelpunt en die aanhalingstekens weg.
4. Verander die woorde wat moet verander:

ek, jy, jou	VERANDER NA	hy/sy/haar
ons / julle		hulle
gister		die vorige dag
môre/ oormôre		die volgende dag/ twee dae later
vandag		daardie dag
verlede week		die vorige week
môreoggend		die volgende oggend
hierdie		daardie
ons s'n, julle s'n		hulle s'n
volgende jaar		die jaar daarna
eergister		twee dae gelede/ tevore
Nou		Toe
myne/joune		syne/hare
verlede jaar		die vorige jaar

5. Voeg woorde in wat nodig is sodat die sin reg kan lees.
6. Sorg dat die woordorde reg is.

Lydende (passief) en bedrywende (aktief) vorm

Onthou: Die **Bedrywende** vorm begin met die onderwerp van die sin, bv. Jan (= die onderwerp) eet 'n appel.

Die Lydende vorm begin met die voorwerp van die sin, bv. 'n Appel (= die voorwerp) word deur Jan geëet

Die nuwe sin se **betekenis** en **tyd** moet dieselfde bly.

Voorwerp en onderwerp ruil posisies

Wenk: Gee aandag aan die omskakeling van veral die gesegdes:

Bedrywende vorm	Lydende vorm
-----------------	--------------

Teenwoordige tyd: Ek eet 'n appel.	'n Appel word deur my geëet .
---	---

Verlede tyd: Ek het 'n appel geëet.	'n Appel is deur my geëet .
--	---

Toekomende tyd: Ek sal 'n appel eet.	'n Appel sal deur my geëet word .
---	---

Indien jy 'n sin wat in die **verlede tyd** staan in die **lydende vorm** moet skryf, moet jy **ALTYD** die werkwoord **is** gebruik. (Die seuns **het** gatsbys **geëet**. Gatsbys **is** deur die seuns **geëet**.) **Gatsbys is geëet deur die seuns. = x**

As daar in die bedrywende vorm nie 'n direkte voorwerp is nie, moet jy in die lydende vorm met **DAAR** begin, bv. Die kinders werk. **DAAR** word deur die kinders gewerk.

Stappe:

- 1) Bepaal wat die Onderwerp, Gesegde en Voorwerp van die gegewe sin is (Dui dit aan met O, G en V).
- 2) Bepaal in watter TYD die gegewe sin geskryf is (Die tyd word deur die gesegde aangedui). 3) Skryf die sin in die ander vorm deur die O en V plekke te laat ruil.
- 4) Sorg dat die "nuwe" sin se **betekenis** en **tyd** dieselfde is as dié van die gegewe sin.
- 5) Onthou om "is" te gebruik as jy 'n sin wat in die verlede tyd staan, in die lydende vorm moet skryf.
- 6) Maak seker dat die "nuwe" sin se woordorde korrek is.

Sinswyse

Onbepaalde wyse (Infinitief)

Dit is die vorm van die selfstandige werkwoord wat nie altyd spesifiek aandui dat die handeling deur iets of iemand verrig word nie. Die infinitief word gewoonlik **ná te** of **om te** gebruik, bv.

□ Dis lekker **om te swem**. (Die infinitief is swem.)

□ (**Om te**) **Slaap** is noodsaaklik vir goeie gesondheid. (Die infinitief is slaap.)

Aantonende / aanwysende wyse

Dit stel 'n handeling as **werklikheid** voor in die hede, verlede en toekoms, bv. Ek eet 'n peer OF Ek sal 'n peer eet.

Aanvoegende / toevoegende wyse

Die handeling is nie soos by die aantonende wyse 'n werklikheid nie, maar 'n **moontlikheid, waarskynlikheid of wenslikheid ('n wens of versugting)**, bv.

Hy mag dalk die werkstuk voltooi./ Hy sal seker nog die werkstuk voltooi./ Miskien/ Dalk/ voltooi hy die werkstuk.

Gebiedende wyse

Die handeling word as 'n **bevel**, **verlange**, **bede** of **versoek** voorgestel, bv. Was die hond! Laat my asseblief gaan!

(Die uitroepteken is belangrik by die gebiedende wyse.)

Vraende wyse

Dit word deur 'n **vraagsin** aangedui, bv. Sal julle die werk doen? **(Die vraagteken is belangrik by die vraende wyse.)**

Kritiese taalbewustheid

FEIT	Stelling wat bewys kan word of wat op navorsing gegrond is, bv. Die span het vyf doele aangeteken.
MENING	'n Persoon se persoonlike opinie / standpunt oor 'n saak, bv. Wiskunde is die moeilikste vak op skool.
SOSIO-POLITIEKE EN KULTURELE AGTERGROND VAN TEKS EN OUTEUR	In 'n teks word sosiale werklikhede en kulturele verskynsels weergegee, bv. Die roman <i>Vaselinetjie</i> voer lesers na die wêreld van die kinderhuise waar die outeur, Anoeska von Meck, voorheen gewerk het.
DIE INVLOED WAT SELEKSIE EN WEGGLATING OP BETEKENIS HET	In 'n teks word sommige inligting doelbewus ingesluit om positiewe aspekte te beklemtoon of 'n standpunt te ondersteun, terwyl inligting wat dit nie ondersteun nie, verswyg/weggelaat word. Hierdie "tegniek" word dikwels in toesprake en advertensies gebruik. Die spreker/skrywer se voorkeure of houding teenoor die onderwerp kan uit sy/haar seleksie van inligting afgelei word.
MANIPULERENDE TAAL - hierdie begrip verwys na die taalgebruik wat adverteerders (Vraag 3 – advertensie) gewoonlik gebruik om mense te oortuig (te manipuleer) om 'n produk te koop. Manipulerende taal wil ons oortuig om in die skrywer of spreker se standpunt te glo.	<i>"Hierdie tandepaste is die ongelooflikste produk vir die witste tande onder die son!"</i>

EMOTIEWE TAAL/GEVOELSTAAL en NEUTRALE TAAL	Ons gebruik soms woorde wat oordrewe emosie aandui. Nadat hy twee dae lank gestap het, sal iemand dalk sê sy voete is vodde (in plaas van moeg). Die woord vodde laat die hoorder onmiddellik voel hoe erg seer / stukkend / moeg die spreker se voete is. Die woorde seer / stukkend / moeg beteken dieselfde as vodde, maar druk nie so 'n sterk emosie uit nie – dit word neutrale taal/woorde genoem.
STEREOTIPERING - stereotipering is 'n vereenvoudigde en veralgemeende idee wat mense oor iets, iemand of 'n groep het en daarmee volhard, ongeag wat die waarheid is.	<i>“Tieners is 'n onverantwoordelike groep kinders.”/ “Vroue se plek is in die kombuis.”/ “Mans mag nie huil nie.”/ “Kapenaars kan net vis belowe.” “Sy sal nie verstaan nie, sy is 'n blondine”.</i>
VOORoorDEEL - dit is wanneer daar 'n vooropgestelde idee/wanbegrip bestaan oor 'n spesifieke groep mense of 'n individu. Hierdie wanbegrip berus gewoonlik nie op feite/kennis nie en is baie keer onredelik.	<i>“Ek sal versigtig wees om te glo wat hy sê, want hy is 'n politikus!”</i>
PARTYDIGHEID - dit is wanneer die geneigdheid ontstaan om kant te kies vir of teen iets of iemand; die neiging om een saak bo 'n ander te bevoordeel.	<i>“Ek gaan vir Sarel as klasleier stem, want hy sal sorg dat ons pouses langer en die periodes korter is.”</i>
DENOTASIE - denotasie dui op die gewone/ letterlike/ saaklike en objektiewe betekenis van 'n woord.	<i>“Die vliegtuig is in die wolke.” = Dit vlieg deur die wolke.</i>
KONNOTASIE - konnotasie dui op die ongewone /afgeleide/ figuurlike betekenis van 'n woord.	<i>“Hy is in die wolke.” = Hy is baie opgewonde/bly oor iets.</i>
GEÏMPLISEERDE BETEKENIS - 'n verskuilde/ indirekte boodskap/	<i>“As ek tussen blomkool en patats moet kies, verkies ek eerder pampoens.”</i>
AFLEIDINGS	'n gevolgtrekking maak, 'n oordeel uitspreek of 'n besluit neem ná deeglike oorweging, beredenering of debattering
AANNAMES	Bewerings, standpunte, perspektiewe, menings, sienings
ARGUMENTE	rede(s) verskaf om 'n idee, handeling of teorie te ondersteun.

OEFENINGE

LET WEL: Die syfer tussen blokhakies [] ná sommige vrae dui die bladsy aan waar die leerwerk oor daardie taalaspek voorkom.

OEFENING 1: ADVERTENSIE

Lees die advertensie hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

1 **T**e l j y k a l o r i e ë
2 **m**a a r j y b r a n d 3 **o**
mt e b r a a i ?

4 Die goeie nuus is dat jy maar
5 kan braai sonder om skuldig te
6 voel oor al die kalorieë. Voeg net 7
sampioene by. Hulle is vleisagtig, 8 ryk aan
umami* en hulle sorg vir 9 'n heerlike,
gesellige braaifees.

10 Dit is ook 'n puik bron van proteïene en vesel
11 – dit laat jou langer versadig voel EN is laag
12 genoeg in kalorieë om die kurwes in toom te
13 hou! Een koppie rou sampioene bevat slegs
14 20 kalorieë, bevat geen vet en cholesterol nie
15 en het 'n lae soutinhoud.

16 **Sampioene is die perfekte**
braaimaats, want
17 hulle hou die vleis- en groente-
eters in die
18 gesin gelukkig.

Volg ons op:

Fresh

MushroomsSA

@freshmushroomssa

www.mushroominfo.co.za

*umami is 'n Japannese woord wat na 'n vyfde smaaksensasie verwys.

[Bron: *Weg*, 1 September 2019]

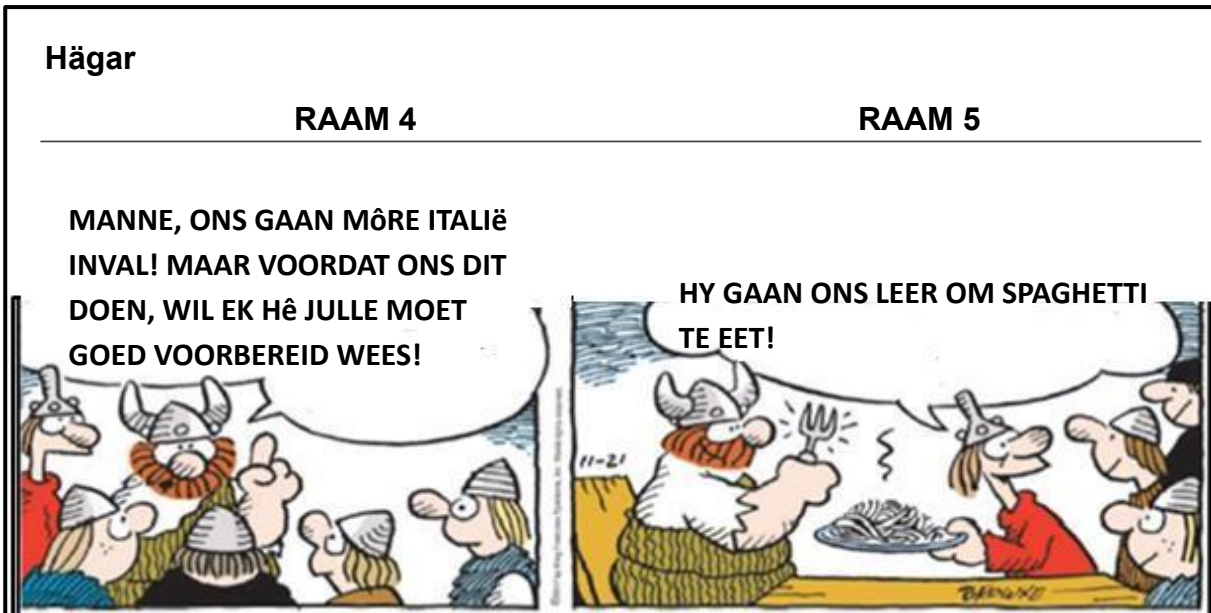
- 1.1. Verdeel die woord kalorieë (reël 1) in lettergrepe. **[8]** (1)
 - 1.2. In reël 2 word die woord brand konnotatief gebruik. Gebruik dié woord denotatief in 'n verduidelikende sin. **[23]** (1)
 - 1.3. Waarom is die gebruik van die voornaamwoord “jy” in reël 1 en 2 funksioneel? (1)
 - 1.4. Wat beteken die agtervoegsel -agtig in die woord vleisagtig (reël 7)? **[7]** (1)
 - 1.5. Is die woord umami (reël 8) 'n leenwoord of 'n nuutskepping? **[4]** (1)
 - 1.6. Skryf die manipulerende woorde wat in reël 10 tot 12 voorkom, neer. **[22]** (2)
 - 1.7. Die uitdrukking “is laag genoeg in kalorieë” (reël 11 en 12) is anglisisties. Vervang hierdie anglisisme met 'n gepaste Afrikaanse stelwyse wat in die konteks van die advertensie sal pas. **[4]** (1)
 - 1.8. Skryf 'n voorbeeld van 'n maatnaam uit reël 13 tot 14 neer. **[14]** (1)
 - 1.9. Herskryf die onderstreepte sinsdeel in reël 17 tot 18 in die lydende vorm. **[20]** (1)
 - 1.10. (1)
 - 1.10.1. Wie is die teikenleser van hierdie advertensie? (1)
 - 1.10.2. Skryf die sinsdeel in die advertensie waardeur die teikenleser aangedui word, neer. (1)
 - 1.10.3. Op watter manier word hierdie frase (die antwoord by 1.10.2) in die teks beklemtoon? (1)
 - 1.10.4. Watter emosionele voordeel hou sampioene volgens die advertensie vir die teikenleser in? (1)
 - 1.11. Skryf twee emotiewe woorde neer wat gebruik word om die voordele van sampioene aan te dui. **[22]** (2)
- [16]**

OEFENING 2: VISUELE TEKSTE (STROKIESPRENTE)

Lees en kyk die onderstaande tekste en beantwoord die vrae wat daarna volg

[Bron: *Die Burger*, 14 Desember 2018]

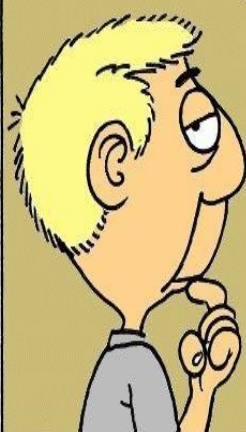

NEELSIE**RAAM 6**

Meneer, sal Meneer asseblief so gaaf wees om vir my 'n getuigskrif te skryf?

RAAM 7

Nou goed.

RAAM 8

Maar onthou net; dis 'n lieg storie dat ek die eerste kwartaal probeer het om die skool af te brand!

- 2.1. Herskryf die sin in raam 1 in die indirekte rede. Begin so: Zits sê ... [20] (1)
- 2.2. Word die "80 boodskappe" in Raam 2 word denotatief of konnotatief gebruik? [23] (1)
- 2.3. Watter aanname kan uit die tweede sin in Raam 2 gemaak word? [23] (1)
- 2.4. Watter gevoel kan uit Zits se handgebaar in Raam 3 afgelei word? (1)
- 2.5. Skryf een woord neer wat, binne die konteks van oorlogvoering, in die plek van "goed voorbereid" (Raam 4) gebruik kan word. (1)
- 2.6. Wat is die rede vir die gebruik van die komma in die tweede sin van Raam 4? [10] (1)
- 2.7. Skryf die voorwerp van die sin in Raam 5 neer. [18] (1)
- 2.8. Hoe word Italianers in Raam 5 gestereotipeer? [22] (1)
- 2.9. Kyk weer na raam 5 en voltooi dan die idoom wat beteken "om te eet":
die ... versterk. (1)
- 2.10. Watter woorde gebruik Neelsie in Raam 6 om die onderwyser te manipuleer? [22] (2)
- 2.11. (1)
- 2.11.1. Watter leesteken behoort die kommapunt in Raam 8 te vervang? [11] (1)
- 2.11.2. Gee 'n rede waarom daardie leesteken (jou antwoord by 2.12.1) gebruik moet word. (1)
- (2.12. Watter visuele bewys is daar in Raam 8 dat Neelsie meer manipulerend optree? [22] (1)

[14]

OEFENING 3: BRIEF AAN DIE PERS

Lees die teks hieronder en beantwoord die vrae wat volg.

Nee vir honde op die skoot	
	Werner Zybrands, Hermanus
1	Oor die berig oor Santi Venter wat 'n boete opgelê is <u>omdat haar hond, Pokkel, langs haar in haar motor gesit het</u> :
2	<u>Ek sien dikwels bestuurders met 'n hond op die skoot</u> . Dis veral sulke wit, wollerige woewe.
3	Soms <u>is</u> die hond se pote op die stuurwiel en soms hang sy kop by die oop venster uit sodat die bestuurder beslis nie die <u>kantspieël</u> kan gebruik vir die doel (3.7) ... dit aangebring is nie.
4	Indien dit nie 'n <u>oortreding</u> is nie, behoort dit een te word. Dis <u>gevaarliker</u> as om op 'n selfoon te gesels.
5	In sommige dele van die land word mense wat ry en op hul selfoon gesels, swaar gestraf en die selfoon <u>summier</u> gekonfiskeer. Dalk is die owerhede bekommerd oor wat om met al die gekonfiskeerde honde te doen?
	[Beeld, 24 Desember 2019]

- 3.1. Benoem die onderstreepte bysin in paragraaf 1. **[19]** (1)
 - 3.2. Skryf die onderstreepte sin in paragraaf 2 in die ONTKENNENDE vorm neer. **[19]** (1)
 - 3.3. Gee die rede vir die gebruik van die komma in die tweede sin in paragraaf 2. **[10]** (1)
 - 3.4. Benoem die woordsoortelikheid van die onderstreepte woord is (paragraaf 3) volledig. **[12]** (1)
 - 3.5. In paragraaf 3 word die woord beslis as 'n bywoord van modaliteit gebruik. Gebruik dié woord nou as 'n selfstandige werkwoord in 'n sin van jou eie. **[12]** (1)
 - 3.6. Gebruik die bepaler van die samestelling kantspieël (paragraaf 3) as kern in 'n ander samestelling. **[6]** (1)
 - 3.7. Skryf die betreklike voornaamwoord wat in paragraaf 3 ontbreek, neer. **[16]** (1)
 - 3.8. Skryf die verkleiningsvorm van die woord oortreding (paragraaf 4) neer. **[14]** (1)
 - 3.9. Skryf die oortreffende trap van die woord gevaarliker (paragraaf 4) neer. **[15 & 16]** (1)
 - 3.10. Watter klankverskynsel sal voorkom indien die woord gevaarliker as *gevaaliker* uitgespreek word? **[8]** (1)
 - 3.11. Gee 'n sinoniem vir die woord summier (paragraaf 5). **[5]** (1)
 - 3.12. Die tweede sin van paragraaf 5 is 'n vraagsin in die aanvoegende wyse. Herskryf dié sin as 'n stelsin in die aantonnende wyse. (1)
- [12]**

VOORGESTELDE ANTWOORDE VAN OEFENINGE

LET WEL: By sommige antwoorde is ekstra verduideliking verskaf sodat jy die vraag beter kan verstaan.

Oefening 1

- 1.1. ka-lo-rie-ë (1)
(Indien hierdie woord in klankgrepe verdeel word, sal die antwoord *ka-lo-ri-e* wees.)
- 1.2. bv. Die vuur brand. (1)
(*Onthou: denotasie/ denotatiewe betekenis verwys na die letterlike, terwyl konnotasie/konnotatiewe betekenis na die figuurlike verwys.*)
- 1.3. Die leser word direk aangespreek./ Dit maak die advertensie persoonlik/ informeel. (1)
(*Die woord 'jy' is 'n persoonlike v.nw.*)
- 1.4. soos (1)
- 1.5. leenwoord (1)
- 1.6. "puik", "versadig"
"laag" (*Enige twee woorde*) (2)
- 1.7. bv. bevat min genoeg kalorieë (1)
- 1.8. koppie (1)
- 1.9. Die vleis- en groente-eters in die gesin word deur hulle gelukkig gehou. (1)
(Onderwerp: hulle; Gesegde: hou gelukkig; Voorwerp: die vleis-en groente-eters. Die sin is in die teenwoordige tyd geskryf.)
- 1.10. (1)
- 1.10.1. Mense wat sukkel om hul gewig te beheer./ Mense wat gesond wil eet. (1)
- 1.10.2. "om die kurwes in toom te hou" (1)
- 1.10.3. deur die uitroepteken (1)
- 1.10.4. Jy sal nie skuldig voel nie. (1)
- 1.11. "gesellige" (braaifees); "perfekte" (braaimaats) (2)

[16]

Oefening 2

- 2.1. Zits sê dat hy nie die vorige aand kon slaap nie. OF Zits sê hy kon nie die vorige aand slaap nie. (1)
- 2.2. konnotatief (1)
- 2.3. Twee glase warm melk sal sorg dat hy beter slaap. (1)
- 2.4. Hy is moedeloos/ moedeloosheid (1)
- 2.5. slaggereed (1)
- 2.6. Die komma word geplaas tussen twee werkwoorde wat aan af= sonderlike gesegdes behoort. (1)
- 2.7. om spaghetti te eet (1)
- 2.8. Die idee word geskep dat alle Italianers spaghetti eet. (1)
- 2.9. die **innerlike** versterk. (1)
- 2.10. "asseblief" ; "so gaaf wees"; Hy herhaal die woord "Meneer" (*Enige twee*) (2)
- 2.11. (1)
- 2.11.1. dubbelpunt (1)

- 2.11.2. Na die dubbelpunt volg 'n verdui= deliking/uitbreiding van wat onthou moet word. (1)
 2.12 Hy wys met sy vinger. (1)

[14]

Oefening 3

- 3.1. bywoordelike bysin (van rede) (1)
 3.2. Ek sien nie dikwels bestuurders met 'n hond op die skoot nie. (1)
 3.3. Die komma word gebruik tussen 'n reeks byvoeglike naamwoorde. (1)
 3.4. selfstandige werkwoord. (1)
 3.5. bv. Die hof beslis dat die kind by haar ma moet gaan bly. (1)
 3.6. bv. waterkant/ sykant/ straatkant (*Enige een*) (1)
 3.7. waarvoor (1)
 3.8. oortredinkie (1)
 3.9. (die) gevaarlikste (1)
 3.10. klankweglating (1)
 3.11. onmiddellik / dadelik / onverwyld (1)
 3.12. Die owerhede is bekommerd oor wat om met al die gekonfiskeerde honde te doen. (1)

[12]

GEDIGTE

LITERÊRE KONSEPTE WAT JY MOET KEN

letterlik	klimaks	kontras	sinekdogee	versreëls
figuurlik	antiklimaks	litotes	sinestesie	enjambement
tema	antitese	satire	sinspeling	strofe
boodskap	antonomasia	metonimia	woordspeling	halfrym
beeldspraak	elisie	oksimoron	repetisie	eindrym
stylfigure	eufemisme	onomatopee	pouse	punktuasie
vergelyking	hiperbool	paradoks	woordkeuse	klankeffekte
metafoor	humor	sarkasme	klank	polisindeton
personifikasie	ironie	simboliek	stemming	assonansie

Die bokser – Ernst van Heerden

1 Die grense van die klein kryt
2 is hellende onvastigheid.

3 waar wit bors fier teen wit bors staan
4 en skim teen skim die skynhou slaan;

5 die lyf word wieging - ritmies, sterk -
6 tot skerm en liemaak ingeperk;

7 vier donker oë blits fel en woës,
8 wyl twee gedaantes mik en koes;

9 maar elke groteske vuis se smak
10 laat lis en weerstand verder knak ...

11 die liggaam is so rank gebou
12 en weerloos teen dié man se hou;

13 tog sal my mokerslag hom tref
14 waar hy hom vaag en grynsend hef,

15 sy beeld versplinter in die glas
16 waar netnou my gestalte was;

17 'n flikker-weerskyn word verskerf,
18 'n lyf stort soos 'n koring-gerf ...

19 Wie is die man wat roerloos lê,
20 wie't 'n bekende naam gesê?

21
22 Waarom die skaar aan't roep en fluit, en
waarom flakker ligte uit ...?

[Uit: Groot Verseboek, Tafelberg]

Opstelvraag

In die gedig *Die bokser* wissel die spreker se rol van toeskouer tot deelnemer tot iemand wat uiteindelik self waargeneem word.

Bespreek hierdie stelling in 'n opstel van 250 – 300 woorde.

[10]

Benadering tot die opstelvraag

1. **Ontleed die vraag** om seker te maak jy gaan **al die vereistes** insluit.

In die gedig *Die bokser wissel* die spreker se rol van **toeskouer** tot **deelnemer** tot **iemand wat** uiteindelik self **waargeneem word**.

“wissel die spreker se rol”: die rol van die persoon wat aan die woord is, verander deur die loop van die gedig

“toeskouer”: kyk van buite / van ver af na mense wat boks

“deelnemer”: hy boks nou self

“iemand wat waargeneem word”: ander mense kyk nou na hom

“waarneem”: sien/ agterkom/ kyk na

In die inhoudsgedeelte van hierdie opstel, moet ek oor die volgende skryf:

- wat die spreker van 'n afstand af waarneem as hy 'n toeskouer is;
- wanneer die spreker self aan die bokseveg deelneem;
- wat hy ervaar as hy self aan die bokseveg deelneem;
- waarom hy aan die einde waargeneem word; en -
wat ander mense sien wanneer hulle na hom kyk.

2. Onderstreep aanhalings in die gedig wat jy as bewyse in jou opstel kan gebruik. (Terloops, jy moet ten minste 3 tot 4 versdele of versreëls aanhaal).
3. Skryf jy die opstel na gelang van die vraag. (eers rofwerk)
Die woorde en aanhalings (nrs. 1 en 2 hierbo) moet nou vertolk en in samehangende sinne saamgevoeg word.
In jou antwoord moet jy ook die rol wat literêre aspekte speel, verduidelik.
4. Gebruik die volgende skryfwyses: (let op die aksiewoorde)
 - Die spreker noem reeds in versreël 1, bv. 'klein kryt' dat ...
 - In versreël 8 dui “mik en koes” op ...
 - Begin met die aanhaling: bv. “'n lyf stort soos 'n koring-gerf” (versreël 18) wys daarop dat ...
5. Gebruik **verbindingswoorde** (woorde wat die sinne en paragrawe aan mekaar skakel):
verder; nog 'n bewys van; vervolgens
6. Jou opstel moet die volgende formaat hê: Inleidende sin
 - Paragrafe (Die aantal paragrawe word bepaal deur die vereistes van die vraag. Jy kan die strofes as paragrawe gebruik OF jou eie verdeling maak indien dit bv. 'n sonnet is. Volgens nr. 2 hierbo, gaan die inhoudsgedeelte van hierdie opstel uit VYF paragrawe bestaan.
 - Slotsin

ONTLEDING VAN KONTEKSTUELE VRAE

Net soos by die opstelvraag, moet jy ook elke onderafdeling van die kontekstuele vraag ontleed om seker te maak dat jy die vraag korrek verstaan en die korrekte antwoord neerskryf.

Kom ons ontleed enkele kontekstuele vrae oor die gedig *Die bokser*.

1.1. Dink jy die gebruik van koeplette as strofobou is funksioneel? Motiveer jou antwoord met TWEE redes.

Dink jy = Jy moet jou mening gee. Die antwoord op 'n vraag soos hierdie sal begin met "JA" of "NEE". Daarna moet jy twee redes vir jou antwoord gee. Onthou: die redes moet pas by die "JA" of die "NEE" wat jy aan die begin neergeskryf het.

Is dit funksioneel? = Dien dit 'n doel? Help dit om die gedig se boodskap beter oor te dra?

1.2. Watter woord dui die wending in die gedig aan? In watter TWEE opsigte sluit die inhoud van strofes 5 en 6 by dié wending aan?

wending = verandering of ommekeer; Dit word dikwels deur die woord "maar" aangedui: dit wat voor die woord "maar" staan, verskil van dit wat daarna voorkom.

In watter TWEE opsigte = Twee aspekte van die inhoud NA die wending ("maar") wat verskil van die inhoud VOOR die wending (na "maar").

1.3 Lewer kommentaar op die hoofsaaklike gebruik van werkwoorde as rymwoorde in elke strofe.

Lewer kommentaar op = gee jou mening oor die funksie; hoe help werkwoorde om die tema/boodskap van die gedig oor te dra

hoofsaaklike gebruik = werkwoorde word in die meeste, maar nie in alle gevalle nie, as rymwoorde gebruik

Probeer nou om op jou eie die onderstaande kontekstuele vrae oor die gedig *Suiwer wiskunde* te ontleed:

Suiwer wiskunde (NP van Wyk Louw)

1 Die uurwerk kantel. En die ligbruin by hang
2 roerloos voor die blom wat nooit bevrug word,
3 nooit sal saadskiet, welk, en nooit verby
4 hierdie verstarde uur sal groei. Die lug

5 het stil soos ys gaan staan, so wit en blou.
6 Die brander wat wou oorbuig, val, en
7 skuim, bly in sy ligte sirkels vasgehou en
8 moet sy see 'n ewigheid versuim.

[Uit: Nuwe Verse, uitgegee deur Tafelberg, 1954.]

- 2.1 Waarom kan die kort sin in versreël 1 as effektief beskou word? (2)
- 2.2 Verwys na versreëls 4 en 5.
- 2.2.1 Benoem die beeldspraak in hierdie versreëls. (1)
- 2.2.2 Waarom is die uiteenplasing van die woorde “stil” en “staan” in versreël 5 effektief? (2)
- 2.3 Deur watter TWEE tegnieke word die woord “bly” (versreël 7) uitgehef? (2)

Alle sterkte en geniet elke leeromblik!